

Приказ књиге Добрице Ћосића, *У туђем веку*, I део, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 377.

У интелектуалној и широј јавности дуго очекивани литерарно-политички записи о новијој историји Добрице Ћосића угледали су светло дана и већ по објављивању постали књига која живи у десетинама хиљада распродатих примерака и у већини српских кућа налази њој припадајуће битно место. Реч је о првом делу мемоара који започињу са „почетком 21. века“ – не случајно означеним 1999+1 – у времену обележеним снажним политичко-друштвеним турбуленцијама за које ће се испоставити да су за Србију у безмало сваком погледу значили почетак новог доба и нове историје коју Добрица Ћосић обележава појмом „реисторије“. То је симболички, метафорички, али и политички разлог из којег биографски записи једног од свакако најважнијих сведока и учесника друштвеног времена постпетооктобарске Србије започињу у јануару 2000. и сежу до смрти Зорана Ћинђића, односно до његове сахране у марту 2003. Разуме се, при читању и сагледавању свеукупне вредности, али и мисаоних токова и политичких порука дела *У туђем веку* потребно је имати у виду да је ово тек први део сведочења и да је за комплетно и веродостојно тумачење потребно сачекати други део са којим овај рукопис чини нераскидиву целину.

Када би се, у помало незахвалном задатку, морала аналитички рашчланити и „рашчинити“ животна, али и радикално драматична, чаролија дела *У туђем веку* – у којем се лична драма писца непрестано и нераскидиво преплиће са књижевним зовом и политичким изазовом, и где се лична судбина иронично, али и логично, спаја са судбином целокупном српског народа и његовим друштвено-политичким али и егзистенцијалним и духовним бивствовањем и стварношћу – изронило би неколико тема као срж једне велике приче. Ти мотиви су следећи: амерички хегемонизам и доминација западних сила на светској политичкој сцени и реципрочно, скоро математички егзактно, пропадање Србије; признавање пишчевих сопствених првобитних наивних уверења и заблуда о 5. октобру и скоро трагична драма суочавања са болном истином да се у том тренутку није догодила „истинска демократска револуција“ него да је то био почетак самоокупације Србије. Не мање важни мотиви који се исто тако јављају као камени темељци сећања и сведочења Добрице Ћосића су и рефлексije о политичким странкама и још далеко више о главним лидерима постмилошевићевске Србије Војиславу Коштуници и Зорану Ћинђићу, као и сукобу између „демократског национализма“ и „анационалног демократизма“, али и Слободану Милошевићу и животном и политичком обрту у којем се

Пише: Богдана Кољевић
среда, 24 август 2011 14:51

од главног „кривца“ за време сопствене владавине до хапшења, изручења и „кривца“ у Хашком трибуналу смисао његовог ангажмана за аутора мења, а Милошевићева судбина постаје део националне историје друге половине прошлог века.

Најзад, али никако и на последњем месту, ново дело политичко-литерарних белешки Добрице Ћосића доноси нам, слагали се са њима или не, релевантна промишљања за решавање српских националних и државних питања, од питања Косова и Метохије до упозорења на „расрбљење“ Црне Горе, на угроженост опстанка Републике Српске и питања Војводине и сепаратизма, као и умне спољнополитичке увиде о кретањима и тектонским променама савременог света, успону Кине, али и „катаклизмичном“ карактеру века на чијем смо почетку.

Уз све поменуто, дело *У туђем веку* осликава непрестану личну борбу писца разапетог у дилеми да занавек заћути или да се бори за српство и против антисрпства, да пише, говори и дела до краја живота, можда и после тога. Та дилема између повлачења и ангажмана прожета је свешћу и осећањем да се на размеђи векова, у сусретима и прелазима из „старог“ у један „нови“, сасвим „туђи“ век, дешава један суштински преокрет – и да тај трансфер у метафизичком, али и крајње егзистенцијалном смислу показује борбу „живота“ и „смрти“. Зато пасаж и одломци у којима писац говори или о смрти или о болести и недаћама њему блиских људи само наоко делују несразмерно са рафинираним, проницљивим и често оштрим стратешко-политичким разматрањима, док заправо стоје у дубоком складу, тј. на путу на којем се сусрећу појединачни животи и смрти и живот и смрт Србије. У тим драмски језивим заплетима и расплетима и физичка смрт премијера Србије у тренуцима када је, према писцу, нашавши се на „политичкој прекретници“, истински почео да се бори за живот Србије, налази своје место.

Време самоокупације и реисторије за аутора је време безначајних, опасних и неодговорних људи и време понижења. Претварање Џеферсонове, Вашингтонове и Рузвелтове демократије у „полицијску демократију“ и „тоталитарну демократију“ у светском, али и не мање српском контексту, рађа мисли Добрице Ћосића које би сваки озбиљан и одговоран политичар у Србији без остатка увек морао имати на уму: „Нема демократије без непокојне савести људи на власти!“ или, по нама, можда најважнију мисао, а то је мисао о српству као „напору да се превазиђе садашњост“. [\[1\]](#) Овај напор за писца није нужно ограничен на политичко деловање у ужем смислу, он се упућује и упућен је свима који су свесни да је ток реисторије и затирања српске културе и историје у целини отишао толико далеко да је сада у питању сам национални опстанак. Јер пропадање Србије о којем Добрица Ћосић сведочи тиче се не само политичке сфере већ целокупног друштвеног живота – највиших научних и образовних институција, практично свих виталних институција државе и друштва, као и пропадања слободних медија који су, према речима аутора, колаборационизму дали име антинационализма и на светској

равни се удружили у „организованом лагању“ које разара разум, штавише, у стварању ситуације у којој „од верских ратова и инквизиције није било тоталније владавине лажи.“

[2]

. У том смислу, полазећи од тешко порециве чињенице да „српски народ као духовна заједница данас заиста не постоји“ израња свеобухватна мисао о „српству као напору да се превазиђе садашњица“. У практично-политичком смислу овај напор за писца, већ крајем 2000. године, значи следеће: „Српско питање данас гласи: како да се конституише напредна, демократска, морална и паметна опозиција ДОС-у? Тек тада се може очекивати решење српског државног питања. Ако се то не догоди у наредне две-три године, онда ће Европска унија својом евроколонизацијом трајно да реши српско питање: онемогућиће његово постављање све док се у Европи у отпору евроинтеграцијама не супротставе нови етнонационализми, или неки други национализми. А тада Срба, вероватно, неће ни бити као значајне етничке заједнице.“

[3]

Пут преко ове провалије јесте идеја националног и државног јединства као трајна и у свим временима и приликама заступана егзистенцијална одредница српског етноса. Али она мора почети од суочавања са деструкцијом српске културе, српске политике и српског духа у постмилошевићевској Србији. За писца и мислиоца који стратешки и фундаментално рефлектује догађаје савременог света, морално, политичко и духовно уздизање Србије може да се појави као део „дијалектичке смене садашњег поретка“ тј. рађања „нове цивилизације“ после капитализма. А носиоци тог новог догађања, према аутору, можда „неће бити само класе експлоатисаних, пролетеријат у традиционалном смислу речи; биће то неки нови „револуционарни пролетеријат“, можда „каста научника“ који ће рушити капитализам да би спасли Земљу и свет; тај интелектуални „пролетеријат“ биће сличан француским енциклопедистима који су духовно припремили Француску револуцију...“ [4]

Закључимо ово пазматрање речима покојног премијера, чијем је сложеном политичко психолошком портрету у великој мери посвећена ова књига и са којима Добрица Ћосић приводи крају први део сећања на ово трагично раздобље историје Србије: „За десет–петнаест година, када су намерили да нас приме у чланство, ми тада треба добро да размислимо треба ли да се пењемо у тај воз!“ И док ехо ових и сличних речи и даље одзвања, остаје питање ко је остао да их чује.

[1] Добрица Ћосић, *У туђем веку*, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 175.

[2] *Ibid.*, стр. 338.

[3] *Ibid.* стр. 118–119.

[4] *Ibid.*, стр. 170.